

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsak četrtek.
Cena: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četrt-
letno Din 8.—, inozemstvo
Din 64.—

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška c. 5

Telefon interurban 115

Cena inseratom: cela
stran Din 1400.—, pol strani
Din 700.—, četrt strani
Din 350.—. Mali oglasi be-
seda Din 1.—, stalnim popust

Sedemstoletnica lavantinske škofije

Slovesno zvonjenje po vseh cerkvah širne lavantinske škofije zadnjo sredo, 9. maja zvečer je daleč naokoli naznajalo, da drugi dan, 10. maja poteče 700 let, kar je ustanovljena naša lavantinska škofija. Ni to navadna obletnica, kakršnih obhajamo leto za letom, ta znamenita obletnica je globokega pomena za celokupno naše narodno življenje.

Sedemstoletnica lavantinske škofije je spomin našega dolgega trpljenja in neštetihih krivic, ki smo jih prestali, pa je tudi spomin našega vstajenja in podnet za daljnje delo na verskem, prosvetnem in gospodarskem polju.

V dobi prvih časov krščanstva in preseljevanja narodov.

V prvih časih krščanstva, ko so še nad našimi deželami vladali mogočni Rimljani, sta na ozemlju današnje lavantinske škofije znani dve škofiji: v Ptujju in v Celju.

Obe škofiji, ptujška in celjska sta propadli v strašnih časih preseljevanja narodov. Čez našo zemljo je hrumelo nešteto ljudstev od Donave proti Italiji, ki je vse poteptalo, požgalo in razdejalo, kar mu je prišlo pod noge.

Dočim naši pradedje v svoji novi domovini niso imeli nobenega duševnega središča, ker je bilo vse uničeno, se ob vratih Italije dviga bolj in bolj Oglej, na severu pa Solnograd. Iz teh dveh središč se je polagoma širilo krščanstvo med Slovence, ki so tako postali odvisni od Ogleja in Solnograda, torej od tujih središč. Na celem slovenskem ozemlju ni bilo nobene škofije in nobenega drugega višjega duševnega središča, tako smo Slovenci bili politično in cerkveno popolnoma odvisni od tujcev. To je bila naša nesreča. Le za kratko časa je v 9. stoletju posijalo k nam prijaznejše solnce, ko je sv. Metod postal panonski nadškof in je njegovi oblasti bilo podrejeno današnje Prekmurje, Mursko polje, pa spodnje Slovenske in Ljutomerske gorice s starodavnim Ptujem. Toda sv. Metoda so kmalu pregnali sovražni Nemci, Solnograd ni

pustil, da bi Slovenci imeli svojo škofijo.

Toda okoli leta 896 so se v Podonavju stalno naselili divji Madjari, ki so slovensko prebivalstvo večinoma poklali, malo število prekmurških Slovencev je zadnji ostanek nekdanj številnih podonavskih Slovencev. Divji Madjari so vničili vse, kar se je zadnjih sto let napravilo. Leta 900 ni bilo med Donavo in Dravo nobene cerkve več; po več dni hoda se ni drugo videlo, kakor dim in razvaline. Preko današnje lavantinske škofije so Madjari leto za letom vihrali proti Italiji, požigali in ropali, ljudi ubijali ali jih v sužnost vlekli. Šele po letu 955 so začeli Madjare potiskati iz naše dežele. Ko so se nekoliko pomirili in pod Štefanom I. pokristjanili, se je pri nas začela splošna obnova; nastale so nove vasi, trgi in pozneje mesta, začele so se zidati cerkve.

Početek lavantinske škofije.

Nekako do 1140 so se uredile naše prve župnije, iz katerih so se kakor od matič pozneje ločile nove župnije.

Ko so nastale nove naselbine, vasi, mesta in trgi ter se ustanovile župnije, solnograški nadškofje niso mogli sami upravljati svoje ogromne nadškofije, zato je nadškof Gebhard že 1070 ustanovil na Koroškem krško škofijo, ki je na spodnjem Štajerskem, med Bočem in Savo, dobila obsežna posestva bogoljubne vdove blažene Heme Pilštanske. Leta 1218 je pa nadškof Eberhard II. ustanovil na Srednjem Štajerskem v Sekovi sekovsko škofijo, deset let pozneje, dne 10. maja 1228 je isti nadškof ustanovil še eno škofijo pri Sv. Andražu v Lavantinski dolini, po kateri je škofija dobila ime. Na binkoštni pondeljek dne 14. maja 1228 je bil v bavarskem mestu Straubingu ob Donavi zelo slovesno posvečen lavantinski škof Ulrik I. Po obsegu je bila nova škofija manjša kakor današnje dekanije; od njenega prvotnega ozemlja spada sedaj k lavantinski škofiji le marenberška dekanija in pa Dravograd. Tudi dohodki so bili zelo revni, škofje dolgo časa

niso imeli pri Sv. Andražu niti svojega stanovanja, temveč so morali prebivati zunaj mesta v nekem solnograškem gradiču.

Zboljšanje razmer po tridentinskem cerkvenem zboru.

Svoj majhen obseg je lavantinska škofija ohranila do l. 1786. po letu 1600 so pri nas začeli izvajati blagosodne sklepe tridentinskega cerkvenega zbora in začela se je splošna verska obnova. Novi redovniki, kakor frančiškani v Brežicah in v Nazarju, kapucini v Celju, v Mariboru, v Ptujju in Radgoni so pridno misionarili in skušali izboljšati pravno življenje v mestih in na deželi. Ustanovljale so se nove bratovščine in stare obnavljale, nastale so takrat mnoge župne in podružne cerkve, ki mnogokrat spominjajo na strašne kužne čase in druge nesreče, ki so prišle čez našo deželo. Na podlagi tridentinskih določil se je tudi bolj skrbelo za dober duhovski naraščaj. Dočim so v prejšnjih časih naše boljše župnije imeli večinoma tujci, ki niti našega jezika niso znali, bili so bolj najemniki kakor pastirji, se sedaj med svetno in redovno duhovščino množijo domačini.

Toda proti sredini 18. stoletja je začel zopet pihati v veri in cerkvi sovražen veter, ki je hotel napraviti iz cerkve policijsko orodje. Ta »duh časa« je dosegel svoj vrhunec ob času cesarja Jožefa II. (1780—1790) ter se imenuje »jožefizem«. Jožef II. je pri nas zatrl skoraj vse samostane.

Ob času Jožefa II. so nastale tudi mnoge nove župnije, kamor so potem spravili bivše menihe razpuščenih samostanov. Važna je pa tudi Jožefova nova razmejitev škofij. Leta 1751 je bil po dolgih preganjanjih zatrt oglejski patrijarhat, ki zadnja stoletja itak v naših deželah vsled napetih razmer med Benečani in avstrijskim dvorom ni imel skoraj nobene oblasti več. Mesto patrijarhata je bila za avstrijske dežele ustanovljena nadškofija v Gorici. Sedanji lavantinski del med Dravo in Savo je tedaj prišel pod goriškega nadškofa. A le dva goriška nadškofa

sta vladala nad našo deželo, Karol Mihael Attems in Rudolf Edling. Potem je za nekaj časa goriška nadškofija prenehala, zgodile so se pa tudi druge važne spremembe. Solnograški nadškof je po želji cesarja Jožefa II. moral odstopiti svoje škofovske pravice na Štajerskem sekovskemu škofu, na Koroškem pa lavantinskemu, povrh je oblast lavantinskega škofa bila raztegnjena na Štajerskem čez celo celjsko okrožje in na Koroškem čez velikovško. Slovenci graškega in mariborskega okrožja pa so prišli pod oblast sekovskega škofa, ki je svojo stolico predstavil v Gradec. Štajerski Nemci so dobili kar dve škofiji, namreč v Gradcu in Leobnu, Slovenci pa nobene. Lavantinska škofija je bila dotlej skoraj čisto nemška, zanaprej je pa obsegala tri nemške dekanije na Koroškem in 17 slovenskih na južnem Koroškem in na Štajerskem. Sedež škofije je bil ob skrajnem robu, gori v Lavantinski dolini, škofija pa je segala do Sotle blizu Zagreba. V celi škofiji ni bilo nobene srednje šole, kjer bi mogla znatno povečana škofija dobiti duhovski naraščaj. Nastalo je velikansko pomanjkanje duhovništva. Samostane, kjer se je prej izšolal marsikateri slovenski mladenič, je vlada ukinila. Takrat je vladal lavantinsko škofijo Vincenc Jožef grof Schratzenbach, ki se je vsled teh težav odpovedal škofiji, pa jo je na prošnjo lavantinske duhovščine 1795 zopet prevzel, a je zadel na iste težave, kakor prvokrat in je leta 1800 odšel rajši za škofa v Brno na Moravskem.

Premestitev sedeža lavantinske škofije v Maribor.

Vsepovsod se je čutilo, da so razmere v lavantinski škofiji nevzdržne in da se Slovincem dela kričeča kri-

vica, ker jih je nad 200.000 bilo izročeni nemški sekovski škofiji, kjer se na potrebe in želje Slovencev niso nič ozirali. Iz graške bogoslovnice so prihajali mladi duhovniki, rojeni Slovenci, ki niti apostolske vere niso znali slovenski moliti, ker so slovenščino neusmiljeno mrcvarili. Delali so se opetovano poskusi, da bi sedež lavantinske škofije premestili kam na Štajersko, v Celje, v Slov. Bistrico, v Ptuj ali Maribor, toda vedno so zadeli ob nepremagljive težave. Tedaj je božja Previdnost dala leta 1864 lavantinski škofiji za škofa moža ki je z jekleno voljo rešil to težavno vprašanje. To je bil blagi Anton Martin Slomšek, ki je z besedo in dejanjem Slovence umstveno in moralno dvignil iz blata ter po nepopisnih težavah in žrtvah dosegel, da so se leta 1859 sekovski Slovenci po večini priklopili lavantinski škofiji ter se je sedež lavantinskih škofov iz malega št. Andraža prestavil v Maribor. V sedemstoletni zgodovini lavantinske škofije je pač najslovesnejši trenutek, ko se je na predvečer Vnebohoda Gospodovega dne 31. maja 1859 pri Sv. Andražu v dotedanji stolnici opravila zadnja korna molitev in je potem na angeljsko nedeljo, dne 4. septembra i. l. Slomšek slovesno vzel v posest novo stolnico v Mariboru. Sedaj so štajerski Slovenci dobili svojo škofijo in šele sedaj se je izpolnilo, kar bi se bilo moralo izpolniti že 1000 let poporej. Nad 600 letna zgodovina lavantinske škofije se je s tem zaključila in začela se je nova doba. Za pravo je lavantinska škofija čisto nova, staro je ostalo le ime in pa vrsta škofov. Toda za škofljane in škofove so nastopile sedaj nove naloge. Vsepovsod se je kazala praznina; škofija ni imela ne svojega dijaškega semenišča, ne bogoslovnega učilišča; v škofiji je manjkalo tudi

redovnikov, ki bi gojili versko življenje.

Slomšek se je krepko poprijel dela; njegovo veliko požrtvovalnost so posnemali duhovniki in verniki ter pripomogli, da se je v Mariboru storilo vsaj najnujnejše za škofijsko prestolnico, za bogoslovno učilišče pa tudi za dijaško semenišče, za stari in novi del škofije (Maksimilijanišče in Viktorinišče). Ker je pa Slomšek komaj tri leta vladal v Mariboru, ni mogel v tem kratkem času izvršiti vseh svojih velikih načrtov v povzdigo prenovljene škofije, pač pa je njegovo delo nadaljeval njegov nekdanji gojenec in naslednik Jakob Miksimilijan.

Pod njegovim naslednikom Mihaelom so se zaporedoma vršili škofijski cerkveni zbori, da bi se uredile znotranje zadeve v upravi škofije in ukrenilo potrebno proti nevarnostim novejšega časa.

Zaključek.

H koncu še omenimo, da je lavantinsko škofijo v sedmih stoletjih upravljalo 57 škofov, od teh sta dva bila po dvakrat lavantinska škofa, eden pa je bil sicer imenovan, pa je ni nastopil. Prvi domačin, ki je znal tudi slovenski, je bil škof Zimmerman, ki je vladal ravno pred 100 leti, poprej so bili na lavantinski stolici sami tujci, grofje in baroni. Slomšek je bil prvi, ki ga je rodila kmetska mati, on je pa tudi najznamenitejši v dolgi vrsti lavantinskih škofov. Upamo, da se tekom osme stoletnice naše škofije izpolni vroča želja vsakega Slovenca, da se Slomšek prišteje med svetnike. Sedemstoletnica lavantinske škofije nam jasno stavi pred oči, kaj nam je Slomšek dal s premestitvijo in preureditvijo te škofije. Pokažimo se vredni njegovega velikega dela!

»Serenissimus je v Macedoniji,« je s strahom začel razgovor bivši radičevc. Nekaterim so poslali zastoj list na vpogled, da bi ga zopet nazaj pridobili. »Kaj pa je to? Ali je to kaka kuga, ali je to general komitašev ali naj je to, ko Pucelj sam piše, da je »Serenissimus v Macedoniji!«

»Pucelju se pozna, da je gospod, ko tako gosposko govori, da ga kmetje pač ne moremo razumeti,« je odgovoril znanec-gospodar in je nadaljeval: »Tudi jaz sem bral tisto, pa sem vprašal gospoda župnika, kaj to ime pomeni. Dejal mi je, da pomeni najvišjega gospoda. Pucelj je to ime dal dr. Korošču, vem pa je hotel s tem svojim člankom v svojem listu med nami zmanjšati ugled dr. Korošca, ki si je s svojim potovanjem v Macedonijo pridobil naklonjenost vsega naroda in je na licu mesta proučil razmere. Ko je dr. Korošec prišel iz Juž. Srbije, je povedal, kak položaj je

doli, v koliko bo treba še več reda tu in tam, v koliko pa je že boljše kot je bilo. — »Možje, če dovolite, naj jaz malo povem, kako je v Macedoniji,« se je oglasil mlajši fant. »Bil sem doli vojak. Podnebje je za nas sila vroče, ker nismo tega navajeni. Onim, ki so doli doma, to ne škoduje. Zemlja pa je rodovitna, le da je sedaj precej zanemarjena. Tega mi tudi nismo vajeni, to je res. Toda pomisliti je treba, da je v teh krajih do leta 1912 vladal delamržni Turek, ki le navzkriž sedi in pa tobak kadi, pa kavo pije. Takrat ni bil mogoč noben napredek. Ljudje-domačini, Macedonci, so bili sužnji. Potem je v teh krajih divjala vojska in sicer kar tri vojske. Najpreje vojska s Turčijo, potem vojska med Bolgari in Srbi, potem pa še svetovna vojska. Če gredo pri eni vojaški vaji čez polje, veste, kako se pozna. Če pa tri vojske nad kako pokrajino divjajo, pa ni čuda, če je vse uničeno in zapuščeno. Ljudje-domačini so sedaj po svetovni vojski postali svobodni, postali so posestniki, kar preje niso bili, dobili so svojo zemljo, postavili si skromen dom in so — zadovoljni.

Mi, ki smo vajeni boljših razmer, bi seveda v takem položaju ne bili zadovoljni, toda suženj je srečen, da je prost, da ima svojo zemljo, pa svojo kajuto. Prav pa je, če tem ljudem privoščimo, da bodo sčasoma tudi prišli v gospodarski položaj kakor je v drugih delih države!«

»Pa vendar vedno bombe pokajo po Macedoniji, kaj pa to pomeni?«

Na to vprašanje je povzel odgovor gospodar:

»Možje, to pa je zopet nekaj drugega. Mi moramo vedeti, da Bolgari hočejo Macedonijo zase. Saj je predvsem zanjo bila druga balkanska vojska. Bolgari morajo po svetu dokazovati, da Macedonci niso zadovoljni v naši državi, da se jim godi krivica itd. Ker pa med domačini ni nezadovoljnih, da bi se s silo uprli, so oni krogi, ki hočejo Macedonijo odtrgati od naše države, začeli najemati ljudi, ki hodijo v Macedonijo, po 2 ali 3 skupaj, pa izvršijo napad na mesto, na vasi, na posamezne osebe itd. Ti komiti in banditi kot se imenujejo so res naredili že več napadov, toda Macedonci sami so najbolj jezni nanje in so se sami orga-